

Jadwiga Stawnicka

DYSKURS O BEZPIECZEŃSTWIE Z PERSPEKTYWY LINGWOSECURITOLOGII

interakcja

bezpieczeństwo

przepływ informacji
dialog

lingwistyka

komunikacja kryzysowa
język

securitologia

porządek publiczny

rozmowa

negocjacje

słowa

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2016

**Dyskurs o bezpieczeństwie
z perspektywy lingwosecuritologii**

NR 3479

Jadwiga Stawnicka

Dyskurs o bezpieczeństwie z perspektywy lingwosecuritologii

Recenzent
Artur Dariusz Kubacki

Spis treści

Wstęp.	7
Cel pracy oraz zawartość treściowa rozdziałów	7
Konceptualizacja pojęcia <i>lingwosecuritologia</i>	8
Rozdział 1	
W kręgu dyskursu kryzysowego. Konceptualizacja pojęć	17
1.1. Pojęcia <i>dyskursu</i> i <i>dyskursu kryzysowego</i>	17
1.2. Aspekt pragmalingwistyczny dyskursu kryzysowego	20
1.3. Wykorzystanie wiedzy psycholingwistycznej w sytuacjach kryzysowych	25
Rozdział 2	
Wybrane obszary dyskursu kryzysowego	35
2.1. Negocjacje kryzysowe z perspektywy teorii aktów mowy Wybrane aspekty zagadnienia (kierunek negocjator – sprawca)	35
2.2. Negocjacje kryzysowe z perspektywy teorii aktów mowy Wybrane aspekty zagadnienia (kierunek sprawca – negocjator)	46
2.3. Akt mowy obietnicy w negocjacjach kryzysowych	51
2.4. Kłamstwo w negocjacjach? Skalarny charakter kłamstwa	56
2.5. Przepływ informacji w sytuacjach kryzysowych (na przykładzie wojewódzkich wieloszczeblowych ćwiczeń z zakresu zarządzania kryzysowego „Lotnisko 2011” i „Lotnisko 2013”)	60
Rozdział 3	
Perspektywy badawcze lingwosecuritologii	77
3.1. Opis projektu badawczego <i>Profesjonalna komunikacja w sytuacjach kryzysowych</i>	77
3.2. Opis projektu badawczego <i>Tłumacz w negocjacjach kryzysowych. Recepcja tłumacza w przestrzeni międzykulturowej. Wybrane problemy językowo-kulturowe z zakresu przekładu środowiskowego</i>	88
3.3. Opis projektu badawczego <i>Język przemocy. (Anty)terrorystyczna propaganda. Manipulacja w przekładzie</i>	95
3.4. Opis projektu badawczego <i>Studium grup pseudokibicowskich z perspektywy socjologiczno-psycholingwistyczno-prawnej. Historia, diagnoza i działania prewencyjno-profilaktyczne w aspekcie kryminalistycznym i kryminologicznym</i>	102

Zakończenie	111
Literatura	119
Summary	129
Zusammenfassung	130

Wstęp

Cel pracy oraz zawartość treściowa rozdziałów

W niniejszej książce pragnę podjąć próbę wskazania możliwości wykorzystania wiedzy lingwistycznej w ramach podejmowanych przez Policję działań na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego, między innymi sposobu prowadzenia rozmowy ze sprawcą sytuacji kryzysowej z wykorzystaniem teorii aktów mowy, a także optymalizacji procesu przepływu informacji podczas sytuacji zagrożeń między różnymi służbami zaangażowanymi w działania na rzecz rozwiązania zaistniałej sytuacji kryzysowej. Zaproponowane przeze mnie zostanie stworzenie subdyscypliny: lingwosecuritologii – teorii i praktyki języka bezpieczeństwa.

Przestrzenią pojęciową lingwosecuritologii jest zbiór wszelkich terminów symbolizujących myślowe odzwierciedlenie całościowych ujęć istotnych cech sytuacji kryzysowej przez wszystkich jej uczestników.

Efektem prowadzonych do tej pory przeze mnie badań w zakresie problematyki bezpieczeństwa jest 8 monografii poświęconych różnym obszarom funkcjonowania Policji:

- *Bezpieczeństwo uczestników interakcji – „Kiedy słowo jest bronią”*. Dąbrowa Górnicza, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej 2012.
- *Modele komunikacji w negocjacjach kryzysowych*. Dąbrowa Górnicza, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej 2012.
- *Dialogiczny wymiar bezpieczeństwa. Rzecz o polskiej Policji*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2013.
- *Bezpieczeństwo w negocjacjach kryzysowych. Między rytuałem, rutyną a kreatywnością*. Gliwice, WiS Opcjon, Uniwersytet Śląski 2013.
- *Strategia marketingu narracyjnego w Policji. Nowoczesny wymiar kreowania wizerunku*. Dąbrowa Górnicza, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej 2014.

- *Doskonalenie lokalne a współpraca z podmiotami zewnętrznymi. Efekt synergii (podręcznik szkoleń dla funkcjonariuszy Policji)*. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2015.
 - *Polityka bezpieczeństwa w województwie śląskim*. Dąbrowa Górnicza, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej 2015.
 - *Kultura organizacyjna Policji* [w druku]
- oraz liczne artykuły poświęcone tej tematyce¹.

Książka składa się ze wstępu, trzech rozdziałów oraz zakończenia. W części wstępnej określono cel pracy oraz zawartość treściową rozdziałów. Dokonano także konceptualizacji pojęcia *lingwosecuritologia*. W rozdziale 1 pt. *W kręgu dyskursu kryzysowego. Konceptualizacja pojęć* omówiono pojęcie dyskursu oraz dyskursu kryzysowego z perspektywy pragmalingwistycznej, wskazano możliwości wykorzystania wiedzy psycholingwistycznej w sytuacjach kryzysowych. Tematem rozdziału 2 jest specyfika dyskursu kryzysowego ze sprawcą z uwzględnieniem teorii aktów mowy. Omówiono sposoby komunikowania się negocjatora ze sprawcą, kwestie obiecywania oraz przemilczania i kłamstwa w negocjacjach. Rozdział ten zawiera także uwagi ogólne na temat przepływu informacji w sytuacjach kryzysowych. Scharakteryzowano w nim ponadto przepływ informacji podczas wojewódzkich wieloszczeblowych ćwiczeń z zakresu zarządzania kryzysowego „Lotnisko 2011”. W rozdziale 3 pt. *Perspektywy badawcze lingwosecuritologii. Opis projektów badawczych* omówiono kilka autorskich projektów lingwosecuritologicznych w kontekście perspektyw rozwoju tej subdyscypliny.

Książka przeznaczona jest dla szerokiego kręgu odbiorców: dla przedstawicieli instytucji powołanych do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego, środowisk akademickich i naukowych, studentów i wykładowców poruszających się w dziedzinach bezpieczeństwa, sytuacji kryzysowych, psychologii i – co należy szczególnie podkreślić – lingwistyki. Książka jest bowiem kontynuacją moich badań i stanowi próbę wykorzystania wiedzy lingwistycznej do optymalizacji procesu przepływu informacji w sytuacjach kryzysowych.

¹ M.in. *Komunikacja społeczna Policji. Historia, stan obecny i perspektywy. Opis projektu badawczego* (STAWNICKA, 2013d: 15–37); *Budowanie autorytetu Policji (przez pryzmat założeń projektu badawczego „Komunikacja społeczna Policji”)* (STAWNICKA, 2013b: 116–139); *Zarządzanie informacją w sytuacjach kryzysowych w kontekście zagrożeń bezpieczeństwa państwa* (STAWNICKA, 2014e: 107–115); *Lingwistyka w służbie kryminalistyki. Diagnozy i prognozy* (STAWNICKA, 2015c: 9–27); *Efektywne zarządzanie informacją w sytuacjach kryzysowych. Ćwiczenia z zakresu zarządzania kryzysowego – diagnozy i prognozy* (STAWNICKA, 2015b: 229–253).

Konceptualizacja pojęcia *lingwosecuritologia*

Słowo *securitologia* ukształtowało się na bazie łacińskiego *securus*: *se* ‘oddzielnie, osobno’, *cura* ‘dbałość, opieka, troska’. Przyrostek *-logos* pochodzi od greckiego *-logía*, a to od *lógos* oznaczającego m.in. ‘zbiór, rozum’. Z tego powodu *-logos* występuje jako ostatni człon wyrazów złożonych, wskazując na ich związek znaczeniowy z doktryną, nauką, teorią. *Securit(o)logia* jest zatem nauką o bezpieczeństwie (KORZENIOWSKI, 2008: 32–33)². Przedmiotem jej badań są współczesne systemy bezpieczeństwa oraz ich funkcjonowanie na różnych poziomach organizacyjnych. Obiekt badań nauk o bezpieczeństwie stanowią zarówno systemy o wymiarze militarnym, jak i niemilitarnym. Systemy bezpieczeństwa obejmują działania instytucji o charakterze państwowym, rządowym i samorządowym, obejmują także działania przedsiębiorców i organizacji społecznych funkcjonujących w obszarze bezpieczeństwa.

Nauki o bezpieczeństwie stały się w Polsce dyscypliną naukową od 2011 roku, najpierw w dziedzinie nauk humanistycznych, potem w dziedzinie nauk społecznych. Bezpieczeństwo jako obiekt badań ma charakter multi- i interdyscyplinarny, co determinuje konieczność przekraczania granic między dziedzinami nauki i dyscyplinami naukowymi, a także możliwości korzystania z warsztatu metodologicznego i dorobku teoretycznego innych nauk: filozofii, psychologii, socjologii, historii, nauk ekonomicznych, politycznych, prawnych i technicznych, nauk o kulturze fizycznej, w niektórych zagadnieniach także nauk przyrodniczych, rolniczych, leśnych, górniczych, medycznych, wojskowych, pedagogicznych, a nawet teologicznych i artystycznych. Należy jednak w tym miejscu szczególnie podkreślić, iż bezpieczeństwo powinno korzystać z warsztatu metodologicznego i dorobku teoretycznego lingwistyki (językoznawstwa).

Badacze podejmujący problem bezpieczeństwa z pozycji securitologii w centrum uwagi stawiają człowieka, jego potrzeby i wyznawane przez niego wartości (KORZENIOWSKI, 2008: 32). *Securitologia* nie tylko dostrzega, ale i eksponuje podmiotowość człowieka. Wyznacznikiem tożsamości securitologii jest podejście transdyscyplinarne, podkreślające związki między psychospołecznymi, ekonomicznymi, techniczno-wytwórczymi i innymi aspektami rozwoju człowieka i funkcjonowania organizacji stanowiących obiekt badań nauki o bezpieczeństwie (KORZENIOWSKI, 2008: 48). *Securitologia* wskazuje perspektywę niwelowania zagrożeń dla istnienia, rozwoju i normalnego funkcjonowania człowieka i organizacji społecznych (KORZENIOWSKI, 2008: 50).

² Termin *securitologia* ma swoje źródło w łacińskim słowie *securitas* (‘bezpieczeństwo’, ‘pewność’) i greckim *logos* (‘słowo’, ‘nauka’), co należy interpretować jako naukę o bezpieczeństwie (HOFREITER, 2012: 36).

Takie wielozakresowe podejście do bezpieczeństwa jest punktem wyjścia do zdefiniowania securitologii jako kompleksowej nauki o bezpieczeństwie³.

Pisze Ladislav HOFREITER (2012: 37)⁴:

Z pozycji securitologii można analizować bezpieczeństwo jako zjawisko wszechstronne, wieloczęściowe, o pionowej i poziomej strukturze. Bezpieczeństwo jest traktowane jako całokształt działań, którego wartość jest nie tylko podsumowaniem każdego z czynników, ale jest rezultatem ich wzajemnych relacji. W securitologii każdy wymiar bezpieczeństwa analizuje się jako zbiór nawzajem na siebie wpływających czynników, które charakteryzują się wspólnymi uwarunkowaniami i przyczynowością.

Securitologia jest zatem nauką o prawidłowościach i mechanizmach zagwarantowania bezpieczeństwa człowieka, grupy społecznej, państwa lub ludzkości w stosunku do licznych zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń oraz dynamiki rozwoju środowiska bezpieczeństwa, a także nauką o przyczynach i skutkach braku prawidłowości i mechanizmów zagwarantowania bezpieczeństwa człowieka (HOFREITER, 2006; za HOFREITER, 2012: 37). Celem tej nauki jest m.in. opisywanie i analizowanie rzeczywistych przykładów, które są dostępne na podstawie obserwacji świata. A zatem w ramach badań securitologii dąży się do opracowania koncepcji zapewnienia jednostce kompleksowego bezpieczeństwa. Jest to możliwe do osiągnięcia poprzez analizę procesów zapewnienia bezpieczeństwa człowiekowi w różnych sferach jego życia. Na podstawie uzyskanych wiadomości oraz ich teoretycznego uzasadnienia w ramach securitologii ustala się wzajemne relacje między pojedynczymi elementami i wymiarami bezpieczeństwa, metodami ich analizy. Na tej podstawie dopiero możliwe jest zbudowanie uniwersalnej teorii bezpieczeństwa poprzez skonstruowanie całościowego systemu związków (HOFREITER, 2012: 37).

Leszek KORZENIOWSKI w książce *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych* pisze, iż securitologia podejmuje badania zagrożeń dla istnienia rozwoju i normalnego funkcjonowania człowieka i organizacji społecznych (KORZENIOWSKI, 2008: 53). *Securitologia* uwzględnia bezpieczeństwo podmiotu (człowieka), bezpieczeństwo małej grupy społecznej, bezpieczeństwo społeczeństwa (wielkiej grupy społecznej) i bezpieczeństwo ludzkości (KORZENIOWSKI, 2008: 52). Badacz pisze o związkach securitologii z socjologią, ekono-

³ Taki też tytuł ma podrozdział rozdziału *Nowoczesne nauki o bezpieczeństwie: Securitologia – kompleksowa nauka o bezpieczeństwie* (HOFREITER, 2012: 31–47). Autor przyjmuje spolszczoną pisownię przez k.

⁴ Autor używa zapisu *securitologia*. Takiego też terminu używa P. Tyrała w książce *Securitologia: bezpieczeństwo kompleksowe* (2011). W literaturze przedmiotu używane są oba warianty pisowni. Książka L. Korzeniowskiego ma tytuł *Securitologia: nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych*. Podobnie zeszyty naukowe European Association for Security mają tytuł „Securitologia”. Taką też pisownię zachowałam w niniejszej książce, nie wykluczając dwóch możliwości zapisu terminu: *securitologia* oraz *sekuritologia*.

mią, filozofią, informatyką, kryminologią, naukami technicznymi, pedagogiką i psychologią (KORZENIOWSKI, 2008: 43–44).

Warto przytoczyć także słowa HOFREITERA (2012: 38):

Przedmiotem securitologii jako nauki jest bezpieczeństwo człowieka i różnorodnych systemów niezbędnych do życia (ale też globu, państwa, grupy społecznej, organizmów żywych, systemów technicznych, infrastruktury, sfer produkcyjnych, rynku, środowiska naturalnego itp.) w warunkach rozmaitych negatywnych sytuacji oraz przy ograniczeniach czasowych i przestrzennych. Takie podejście do analizowania bezpieczeństwa musi być oparte na wiedzy przyrodniczej, społecznej i technicznej.

Przedmiot zainteresowania securitologii stanowią:

- podstawowa terminologia z zakresu bezpieczeństwa;
- charakter środowiska bezpieczeństwa i tendencje jego rozwoju;
- płaszczyzna analityczna, podstawowe jednostki i uczestnicy procesu poprawy bezpieczeństwa;
- rodzaje ryzyka i zagrożenia bezpieczeństwa człowieka, grup społecznych, państw, ludzkości, ich charakterystyka i właściwości;
- źródła i sprawcy zagrożeń bezpieczeństwa;
- przyczyny i skutki zjawisk i procesów poprawiających bezpieczeństwo;
- czynniki wpływające na ryzyko i zagrożenia bezpieczeństwa;
- systemy bezpieczeństwa, możliwości i środki pomocnicze do ich tworzenia, struktura, cele i zadania, zasady i formy ich skutecznego działania (HOFREITER, 2012: 38).

Securitologia jako nauka kompleksowa proponuje holistyczne badania nad bezpieczeństwem. Powstała na pograniczu nauk przyrodniczych, społecznych i technicznych i zajmuje się analizowaniem praw i mechanizmów ochrony człowieka, grup społecznych i środowiska społecznego i przyrodniczego. „Ponadto nauka ta musi stworzyć własny język naukowy, czyli aparat kategoryjny (terminy i pojęcia), własne metody i technikę badawczą, a także nieustannie pracować nad sformułowaniem przedmiotu swoich badań oraz teoretycznej i praktycznej komunikacji z innymi dziedzinami nauki” (HOFREITER, 2012: 46).

Przyglądając się publikacjom w obszarze nauk o bezpieczeństwie, należy stwierdzić, iż w większości publikacji obszar tych nauk dotyczy zagadnień współczesnego bezpieczeństwa, a w szczególności bezpieczeństwa wewnętrznego. Zapotrzebowanie na takie publikacje determinuje także dydaktyka szkoły wyższej. Wszechstronne zainteresowanie bezpieczeństwem jest wyrażane przez kierunki studiów, głównie bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, a także inżynierię bezpieczeństwa. Rozwojowi dydaktyki towarzyszą zmiany w wykazie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i dyscyplin naukowych (SULOWSKI, BRZEZIŃSKI, 2014: 7).

Centralne problemy tworzące grupę nauk o bezpieczeństwie powinny być objęte wspólnym obiektem badania (przedmiotem materialnym) w ramach działań

zespołów charakteryzujących się wysokim stopniem zhierarchizowania (np. wojskowych, policyjnych, straży pożarnej, ratowniczych itp.) w środowisku społecznym (humanistycznym).

Celem moim nie są szczegółowe, teoretyczne rozważania na temat definicji bezpieczeństwa, a nawet nie przegląd najważniejszych aspektów tej tematyki. Należy zaznaczyć jedynie, iż pojęcie bezpieczeństwa ewoluuje wraz z rozwojem cywilizacji. Obecnie bezpieczeństwo obejmuje nie tylko aspekty polityczny i militarny, ale i ekonomiczny, ekologiczny, społeczny. Termin *bezpieczeństwo* jest wieloaspektowy i stosowany zarówno w opracowaniach naukowych, jak i w języku potocznym w wielu znaczeniach i kategoriach. Mówi się m.in. o bezpieczeństwie ekologicznym, bezpieczeństwie ideologicznym, bezpieczeństwie informatycznym, bezpieczeństwie ekonomicznym, bezpieczeństwie powszechnym, bezpieczeństwie publicznym, bezpieczeństwie kulturowym i bezpieczeństwie militarnym.

Metodologia securitologii została oparta na metodologii nauk społecznych. Podstawą metodologiczną securitologii jest podejście dialektyczne i holistyczne, analiza systemowa, przekraczanie granic pomiędzy poszczególnymi dyscyplinami naukowymi (transdyscyplinarność) (KORZENIOWSKI, 2008: 47–48). Wśród metod i technik badawczych securitologii Leszek Korzeniowski wymienia: metody odczytu dokumentów, techniki opisowe, metodę obserwacji, eksperyment, metodę wywiadu, metodę panelu (zogniskowany wywiad grupowy – *focus group research*), metodę badań ankietowych, studium przypadku (KORZENIOWSKI, 2008: 161–168). Andrzej Urbanek podkreśla, iż traktowanie securitologii jako nauki o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych jest zbieżne z ogólnym kierunkiem rozwoju nauk o bezpieczeństwie, które wymiar teoretyczny budują w oparciu o dokonania szkoły kopenhaskiej, a wymiar pragmatyczny na koncepcji *human security* (URBANEK, 2012: 35).

Bezpieczeństwo ma niewątpliwie charakter wielozakresowy i podejście do tej kwestii powinno uwzględniać zastosowanie teorii psychologii, filozofii, nauk wojskowych, prawa, socjologii, historii, ekonomii, polityki, pedagogiki, nauk przyrodniczych, rolniczych, leśnictwa, górnictwa, medycyny, teologii, sztuki (HOFREITER, 2012: 36). Badacze, podkreślając charakter wielozakresowy bezpieczeństwa i jego związek z innymi naukami, nie wymieniają jednak lingwistyki (językoznawstwa). Zdają się nie dostrzegać tego, iż podejście do tak kompleksowej analizy bezpieczeństwa musi być oparte nie tylko na wiedzy przyrodniczej, społecznej i technicznej, ale także na wiedzy lingwistycznej, psycholingwistycznej oraz wiedzy z zakresu nauk o komunikowaniu. Takie podejście starałam się uzasadnić w swoich publikacjach, które traktowały – najogólniej rzecz ujmując – o języku bezpieczeństwa, o bezpieczeństwie uczestników interakcji, o komunikacyjnym aspekcie bezpieczeństwa.

Propozycja zawarta w niniejszej książce związana jest z wyodrębnieniem w ramach dyscypliny naukowej *nauki o bezpieczeństwie* m.in. takiej specjalności naukowej, jak *lingwosecuritologia*. Lingwosecuritologia jako dziedzina z pogranicza nauk humanistycznych i społecznych otwiera przed badaczami nowe możliwości opisu języka bezpieczeństwa. Badacz uzyskuje możliwości wykorzystania szero-

kiego spektrum metod: lingwistycznych, socjologicznych, nauk o bezpieczeństwie, psychologicznych, zarządzania. Lingwosecuritologia zorientowana zatem jest na badanie języka bezpieczeństwa. Takie podejście do badań jest zgodne z antropocentrycznym paradygmatem w nauce.

Dyscyplina naukowa to doniosła społecznie, ukształtowana i wyodrębniona ze względu na przedmiot i cel badań lub kształcenia część nauki w znaczeniu instytucjonalnym i uznana za podstawową jednostkę jej klasyfikacji (KRZYŻANOWSKI, 1999: 130). Proponuję uzasadnienie nazwy *lingwosecuritologia* na zasadzie analogii do nazwy *lingwokulturologia* (lingwistyka kulturowa)⁵ czy też *lingwokryminalistyka* (lingwistyka kryminalistyczna). Lingwosecuritologia jako specjalność naukowa powinna umożliwiać realizację określonych celów i funkcji. Jako cele można przyjąć:

- wykrywanie prawidłowości i nieprawidłowości przepływu informacji w sytuacjach kryzysowych;
- wypracowanie metod zdobywania wiedzy w oparciu o możliwości zastosowania podejścia pragmalingwistycznego w sytuacjach kryzysowych;
- rozwijanie aparatu pojęciowego;
- wyjaśnianie i usprawnianie procesów informacyjno-decyzyjnych;
- wykrywanie prawidłowości zachodzących w pionowych i poziomych relacjach interpersonalnych;
- doskonalenie form i metod przekazywania i przyswajania wiedzy o roli użycia języka w sytuacjach kryzysowych.

Lingwosecuritologia ma cele zarówno poznawcze, jak i praktyczne⁶. Przestrzeń pojęciowa lingwosecuritologii jest zbiorem wszelkich terminów symbolizujących myślowe odzwierciedlenia całościowych ujęć istotnych cech sytuacji kryzysowej przez wszystkich jej uczestników.

Uogólniając, funkcje lingwosecuritologii można sprowadzić do funkcji poznawczych i funkcji praktycznych. Do grupy funkcji poznawczych można zaliczyć: funkcję diagnostyczną – polegającą na badaniu, opisywaniu i wyjaśnianiu zjawisk związanych z komunikowaniem się w sytuacjach kryzysowych; funkcję prognostyczną – polegającą na wykrywaniu ogólnych praw przebiegu sytuacji kryzysowej w zależności od przyjętych strategii komunikacyjnych. Prognozowanie związane jest z konsekwencjami wynikającymi z użycia poszczególnych strategii komunikacyjnych w sytuacjach kryzysowych. Do grupy funkcji praktycznych można zaliczyć funkcję dydaktyczną oraz funkcję racjonalizującą. Funkcja dydaktyczna polega na działaniach zmierzających do przyswojenia wiedzy o komunikowaniu kryzysowym i doskonalenia umiejętności komunikacji interpersonalnej przez

⁵ Lingwokulturologia – dziedzina z pogranicza nauk humanistycznych i społecznych (zob. ZI-NOWJEWĄ, JURKOW, 2009).

⁶ Ze względu na cele, jakie stoją przed naukami, i rozwiązywane problemy, wyróżniane są: nauki teoretyczne (nazywane inaczej podstawowymi albo czystymi) i nauki praktyczne (nazywane również stosowanymi albo wdrożeniowymi). Nauki teoretyczne, mając cele czysto poznawcze, dostarczają naukom praktycznym wiedzy wdrażanej następnie do praktyki.

podmioty zaangażowane w działania związane z wszystkimi fazami sytuacji kryzysowej. Funkcja racjonalizująca polega natomiast na zastosowaniu zdobytej wiedzy do optymalizacji procesu przepływu informacji w sytuacji kryzysowej. Ogólnym punktem widzenia, z jakiego dany przedmiot jest analizowany w odniesieniu do lingwosecuritologii, jest skuteczność komunikowania się w sytuacjach kryzysowych. Lista obszarów, w ramach których można rozpatrywać przedmiot badań lingwosecuritologii, nie jest zamknięta, gdyż wraz z rozwojem tej specjalności naukowej mogą zarysowywać się inne aspekty.

W obrębie specjalności można wyróżnić obszary problemowe stanowiące strukturę lingwosecuritologicznej specjalności naukowej w obszarze nauki o bezpieczeństwie. Obszar zainteresowania związany z aspektem ogólnoteoretycznym może przyjąć nazwę np. *podstawy lingwosecuritologii*, *ogólna teoria lingwosecuritologii* itp. Nazwa obszaru zainteresowania w specjalności lingwosecuritologia powinna swym zakresem obejmować możliwie dokładnie treści – problemy w niej rozwiązane i rozwiązywane, charakteryzujące specjalność naukową lingwosecuritologii i dotyczące ogólnych zagadnień komunikowania kryzysowego. Obszar zainteresowania naukowego o nazwie *teoria lingwosecuritologii* powinien objąć historię komunikowania kryzysowego, metateorię lingwosecuritologii (miejsce we współczesnej klasyfikacji nauk, cele i funkcje, przedmiot badań i jego aspekty, części składowe – strukturę wiedzy o komunikowaniu kryzysowym), podstawowy aparat pojęciowy lingwosecuritologii i jej funkcje, formy i metody kształcenia oraz szkolenia służb zaangażowanych w przebieg sytuacji kryzysowej, a także kierunki rozwoju lingwosecuritologii.

Lingwosecuritologia zajmuje się zatem analizą zachowań komunikacyjnych w sytuacjach kryzysowych z perspektywy securitologii. Związana jest z psycholingwistyką, psychologią, filozofią, naukami o zarządzaniu, a nawet biolingwistyką⁷. Małgorzata ŚWIĘCICKA, autorka książki *Pieniądz we współczesnej polszczyźnie* (2012), postuluje wprowadzenie nowego działu językoznawstwa – ekonomolingwistyki. Lingwosecuritologia byłaby dyscypliną heterogenicznego opisu języka, a jej obiektem badawczym jest język w jego uwarunkowaniach zewnętrznych, podobnie zresztą jak obiekt badań ekolingwistyki, psycholingwistyki, socjolingwistyki. W dobie kształtowania się takich dyscyplin, jak lingwistyka genetyczna (czy genetyka lingwistyczna), lingwistyka ewolucyjna, lingwistyka molekularna, w przekonaniu piszącej te słowa najwyższy czas, by do tego typu badań nad bezpieczeństwem na większą niż dotąd skalę włączyli się językoznawcy. Właściwie śladów włączenia się lingwistów w badania nad bezpieczeństwem próżno szukać. Wyzwanie to niełatwe, bo paradygmat nauk o bezpieczeństwie różni się od paradygmatu tradycyjnie pojętego językoznawstwa jako nauki należącej do obszaru nauk humanistycznych.

⁷ Biolingwistyka to dyscyplina zajmująca się nie tylko badaniem biologicznych podstaw języka, ale we współczesnym rozumieniu próbująca opisywać i wyjaśniać fakty oraz procesy językowe, a także zachowania komunikacyjne zwierząt (w tym człowieka) z wykorzystaniem aparatu pojęciowego i procedur nauk przyrodniczych (NOWAKOWSKI, 2006: 143–155).

Rozwój lingwosecuritologii powinien odbywać się w ramach akceptacji interdyscyplinarnego modelu prowadzenia badań naukowych. Lingwosecuritologia powinna stać się nowym kierunkiem (subdyscypliną, specjalnością) nauczania. Zachodzi zatem potrzeba wyodrębnienia części securitologii zajmującej się teorią i praktyką języka bezpieczeństwa – lingwosecuritologii. Wyodrębnienie lingwosecuritologii może stanowić kontynuację dyskusji na temat określenia obszarów grupy nauk wchodzących do nowo powołanych dyscyplin naukowych i wyodrębnienia w nich podstawowych specjalności naukowych.

Językoznawstwo to nauka o języku. Jak pisze Kazimierz POŁAŃSKI (red., 1999: 279):

Z uwagi jednak na to, iż językiem zajmują także inne dyscypliny naukowe (logika, filozofia, psychologia i in.), językoznawstwo często określa się jako naukę, dla której język jest głównym przedmiotem badań. Należy zaznaczyć, że ostrej granicy między aspektem językoznawczym a aspektami niejęzykoznawczymi badań nad językiem przeprowadzić się nie da, zwłaszcza w obecnych czasach, które charakteryzują się między innymi tendencją do integracji nauk.

Nie chodzi tutaj bynajmniej o zacieranie się granic między dyscyplinami, lecz o zespolenie konkretnych podejść badawczych.

Jadwiga Stawnicka

Security discourse from the perspective of linguisecuritology

S u m m a r y

In the following book, an attempt has been made to indicate practical application of linguistic knowledge in actions undertaken by law enforcement and aimed at public security and public order. The book puts forward a proposition to create a sub-field of linguistics under the term „linguisecuritology” – theory and practice of the language of security. A semantic field of linguisecuritology encompasses all terms related to vital characteristics of a crisis situation conceptualized by its every participant. It has been indicated how to conduct talks with the perpetrator of a crisis situation with use of the theory of speech acts, and how to optimize the flow of information between all the public service forces involved in a threat situation.

The book consists of an introduction, three chapters and a conclusion. The introduction specifies the purpose of the book and the contents of the chapters. A conceptual framework of the term „linguisecuritology” has been proposed. In chapter one *W kręgu dyskursu kryzysowego. Konceptualizacja pojęć* (Within crisis discourse. Conceptualization of notions), the notions of discourse and crisis discourse have been discussed from the perspective of pragmatic linguistics, and the possibilities of use of the psycholinguistic knowledge in crisis situations have been indicated. The subject of chapter two is the specificity of the crisis discourse with the perpetrator considering the theory of speech acts. Strategies of communicating with the perpetrator have been discussed, including issues of promising, withholding information and lying during negotiations.

This chapter also contains general remarks on the subject of the flow of information in crisis situations. Next, the flow of information during regional multi-level simulations in crisis management „Lotnisko 2011” („Airport 2011”) has been characterized. In chapter three *Perspektywy badawcze lingwosecuritologii. Opis projektów badawczych* (Research perspectives of linguisecuritology. Description of research projects), a few linguisecuritological projects by the author have been discussed in the context of perspectives for development of this sub-field. The book is addressed for a broad circle of recipients including law enforcement, academic and research environment, students and lecturers involved in the fields of security, crisis situations, psychology and notably linguistics. The book is a continuation of my research and an attempt at applying linguistic knowledge for the optimization of the flow of information in crisis situations.

Jadwiga Stawnicka

Diskurs über Sicherheit aus der Sicht der linguistischen Securitologie

Z u s a m m e n f a s s u n g

Im vorliegenden Buch hat sich die Verfasserin bemüht, alle Möglichkeiten der Ausnutzung des linguistischen Wissens in den Polizeihandlungen zugunsten der öffentlichen Sicherheit und Ordnung zu schildern. Sie schlägt dabei vor, eine neue Subdisziplin „Linguosecuritologie“ – Theorie und Praxis der Sicherheitssprache, zu bilden. Der Begriffsraum der Lehre ist eine Sammlung von allen Termini, welche eine ganzheitliche Auffassung von wesentlichen Eigenschaften der Krisensituation von deren allen Teilnehmern widerspiegeln. Genannt werden u.a. verschiedene Methoden der Gesprächsführung mit dem Verursacher der Krisensituation mittels der Sprechakttheorie und die den Prozess des Informationsflusses zwischen den einzelnen in die Krisensituation eingesetzten Diensten zu optimierenden Methoden.

Der Band besteht aus einer Einleitung, drei Kapiteln und einem Abschluss. In der Einführung werden das Ziel der Abhandlung und der Inhalt von den einzelnen Kapiteln auf den Punkt gebracht. Hier konzeptualisiert man auch den Begriff *Linguosecuritologie*. In dem I. Kapitel *Im Bereich des Krisendiskurses. Konzeptualisierung der Begriffe* werden die Termini: Diskurs und Krisendiskurs aus pragmalinguistischer Perspektive behandelt. Es wird dabei auf verschiedene Möglichkeiten, psycholinguistisches Wissens in Krisensituationen anzuwenden, hingewiesen. Zum Thema des II. Kapitels wird die Spezifität des Krisendiskurses mit dem Täter unter Berücksichtigung der Sprechakttheorie. Besprochen werden verschiedene Methoden der Kommunikation zwischen dem Verhandlungsführer und dem Täter, als auch die mit Versprechen, Verschweigen und Lügen während der Verhandlungen verbundenen Fragen. Das Kapitel beinhaltet auch allgemeine Bemerkungen zum Informationsfluss in Krisensituationen und den Bericht über den Informationsfluss während der mehrstufigen Übungen aus dem Bereich des Krisenmanagements „Lotnisko 2011“. Im III. Kapitel *Forschungsperspektiven der Linguosecuritologie. Beschreibung der Forschungsentwürfe* präsentiert man einige linguosecuritologische Entwürfe, welche die Ausichten auf weitere Entwicklung der Subdisziplin berücksichtigen. Das Buch ist an weite Leserkreise gerichtet: Vertreter der Institutionen für Sicherheit und öffentliche Ordnung, akademisches und wissenschaftliches Milieu, Studenten und Hochschullehrer, welche auf dem Gebiet der Sicherheit, der Krisensituationen, Psychologie und – was hier stark zu betonen ist – Linguistik tätig sind. Das Buch als die Fortsetzung der von der Verfasserin durchgeführten Forschungen ist ein Versuch, linguistisches Wissen für Optimierung des Informationsflusses in Krisensituationen auszunutzen.

Redaktor:
Katarzyna Wyrwas

Projektant okładki:
Emilia Dajnowicz

Redaktor techniczny:
Andrzej Pleśniar

Łamanie:
Grzegorz Bociek

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-894-1
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-895-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
[e-mail: wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

Wydanie I. Ark. druk. 8,25 Ark. wyd. 9,0
Papier offset III 90 g Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:
„TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.”, Sp. K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Jadwiga Stawnicka

DYSKURS O BEZPIECZEŃSTWIE Z PERSPEKTYWY LINGWOSECURITOLOGII

Więcej o książce

CENA 20 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+ VAT) | ISBN 978-83-8012-895-8